ФС
Ц 143(4Укр)
А 72

МАЙСТРІ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Д. АНТОНОВИЧ

ОЛЕКСАНДЕР МУРАШКО

(1875-1919)

elib.nplu.org

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ
ПРАГА

elib.nplu.org

elib.nplu.org

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

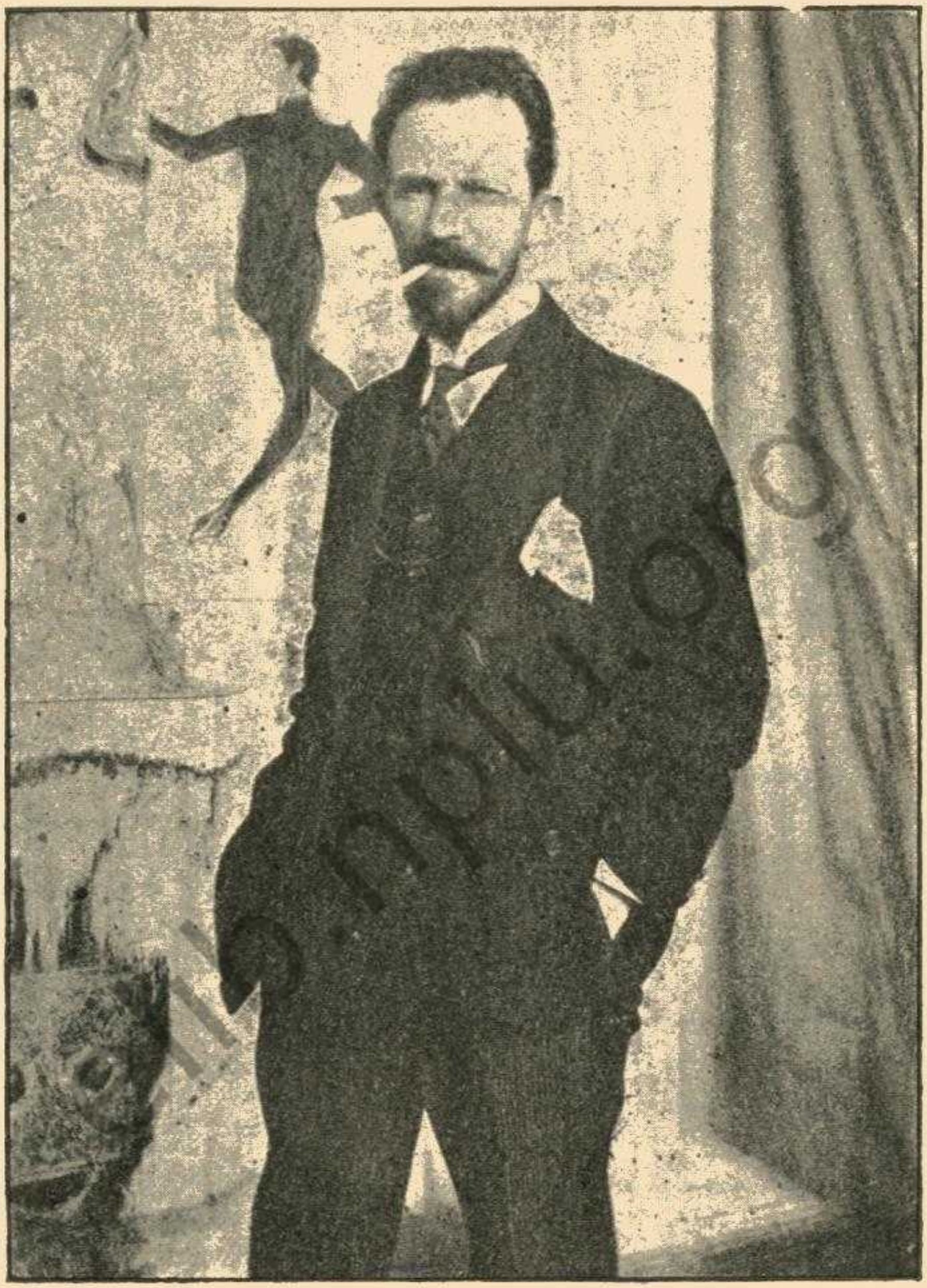

Олександер Мурашко.

А583190

Д. АНТОНОВИЧ

ОЛЕКСАНДЕР МУРАШКО

(1875-1919)

430074 к

elib.nplu.org

НАЦІОНАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.
ПРАГА
1925

Високоповажаній Маргариті Августовні Муратко складаю найбільшу подяку за ласкаво присланї репродукції і біографічні відомости про покійного Ол. Ол. Муратка.

Л. Антонович.

elib.nplu.org

На початку червня 1919 року насильна смерть унесла Олександра Олександровича Мурашка. В його особі Україна втратила одного з найсильніших своїх артистів-малярів, основоположника й професора Київської Академії Мистецтва, першорядного майстра европейської, навіть, світової слави бо картини Мурашка закуповувалося не тільки до галерій у Европі, але й по той бік океану. Злочинне, нічим не виправдане вбивство, скероване проти мистецтва й культури не тільки позбавило Україну видатного майстра рисунку і фарби, але майстра, може, найбільш необхідного для дальшого розвитку і мистецького поступу української творчости. Молода українська Академія Мистецтва, що тільки року 1917 почала своє славне істнування і діяльність в сяйві блискучих імен найкращих українських художників, в перших же роках несподівану втрату двох з найславніших своїх майстрів. Спочатку вбивають О. Мурашка, трохи згодом смерть забірає Г. Нарбута. Але коли трагізм передчасної смерти Нарбута відчула вся Україна і всі культурні елементи на Україні зрозуміли, що Україна втратила з Нарбутом, то глибину і невідшкодованість втрати Мурашка в повній мірі Україна відчує тільки в близькому будучому, в будучому, яке доперви тільки закроюється. Втрата Нарбута для українського мистецтва — це втрата нашого мистецького «сьогодня», коли не «вчора», втрата Мурашка, це глибока рана на українському мистецтві завтрашнього дня, досвітня зоря якого ще ледве мерехтить сьогодня. Нарбут загинув у розцвіті своєї слави, коли дійшов до верху своїх осягнень, покинувши Україні в спадщину свою мистецьку школу... Мурашка відняли від українського мистецтва, коли його час ще не прийшов, коли свого справжнього слова він ще, може, не сказав, коли стремління його мистецтва ще на Україні не зрозуміли. Та цей день наближається, він настає і той, кому дороге українське мистецтво й його доля, з тривогою позирає на вакантне після Мурашка місце і мучиться болючим питанням: хто заступить Мурашка, хто вкаже нові

elib.nplu.org

шляхи українському мистецтву, хто здужає повести його назустріч сяйву нового дня? В тяжкі часи на Україні закріпавлені руки знялися на Мурашка і з пекельною злобою позбавили українське мистецтво великої сили, що саме тепер найбільш була б потрібна.

Не розуміли по-настоящому О. Мурашка за життя, не розуміють його вповні і після сметри, можливо тому, що час його ще не прийшов, а може також почасти й тому, що останнього свого слова Мурашко не сказав, а тільки упевнено йшов до цього, не заспокоюючись на своїх осягненнях, далекий від думки «спочити на лаврах».

В мартирології українців, відзначених печаттю генія, О. Мурашко не одинокий, але й життьовий шлях його не з легких. Уроджений р. 1875 у Київі, але зразу згублений на селі безбатченко, з бідою віднайдений в дитинстві, пізніше усиновлений чоловіком своєї матері іконописцем О. Мурашком, тяжко поневірявся будучий артист в дитинстві, чимало перетерпів від названого батька за-молоду, аж поки не покинув його хати, в голоді та холоді пробиваючи собі шлях до мистецтва, і тільки якийсь десяток років із свого не сповна 44 літнього життя мав артист для спокійної творчої праці. Раннє дитинство О. Мурашка пройшло у Борзні, потім у Чернигові, де він вперше ходив до школи, потім у Київі, куди переїхав іконописець О. Мурашко і де тоді розписувано Володимирський собор. У Київі ж таки брат іконописця Микола Мурашко мав знамениту тоді для Київа художню школу, до якої линув бідний хлопець, але куди не хотів його пускати названий батько, фаховий іконописець. Спочатку талановитого хлопця віддали до гімназії, потім до іконописної школи, хотіли навіть віддати до крамниці торгувати бакалією, тільки не до художньої школи, куди так рвався молодий хлопець, що пристрастився до малювання з перших років свого дитинства, малюючи, за браком паперу, по стінах, по долівці, за що також йому немало приходилося терпіти. Нарешті, маючи 15 років від роду, О. Мурашко, бажаючи віддатися укоханому мистецтву, покинув нерідну батьківську хату й пішов жити самостійно, гірко бідуючи і тяжко голодуючи. Правда, вже в цей час певну моральну піддержку знаходив О. Мурашко у В. Васнецова і завідуючого працями у Володимирському соборі проф. А. Прахова, що подекуди підтримував Мурашка й матеріяльно. Зрештою, через чотирі роки пощастило А. Прахову переконати упертого іконописця підтримати прийнятого сина на шляху до мистецької науки; залагоджено перемирря, і в 1894 р.

О. Мурашко. Е. Пр... за працею. 1908 р.

elib.nplu.org

О. Мурашко поїхав до Петербургу, де витримав іспит до натурного класу Академії. Через три роки О. Мурашко скінчив класи Академії і в 1897 році вступив до майстерні І. Рєпіна. В тому самому році музей Академії придбав у власність працю Мурашка — Портрет дівчини. Мурашко відразу став улюбленим учнем Рєпіна, і вплив цього майстра досить довго відчувався в працях Мурашка. Працюючи в Академії, Мурашко чимало часу віддавав самоосвіті, а також в цьому часі зійшовся з гуртком свідомих українських художників у О. Сластьона, якому за це мав нагоду р. 1918 на з'їзді діячів українського мистецтва у Київі прилюдно подякувати. Кожного літа з Академії Мурашко обов'язково виїздив на Україну, куди його тягло від туманних берегів Неви до гарячого сонця, до ясних зір, до яскравих тонів... Не останню ролю грало і романтично-патріотичне піднесення, яке манило молодого артиста на шлях історичного жанру. Данину цьому настроєві, не без впливу І. Рєпіна, заплатив Мурашко вибором теми для своєї конкурсної праці. Це була побутово-історична картина «Похорон кошового», для одного з персонажів якої позував, між иншими, покійний драматург М. Старицький. В числі конкурентів Мурашка виступав також Малявін, той самий, що трохи згодом прошумів у Європі своїм «дерзким варваризмом», але також скоро й погас, і боєва праця його, придбана до музею міста Венеції, за короткий час потемніла, втратила свій «колорит» і, як свіжа руїна, нидіє в темному і вохкому кутку музею. На честь петербурзької Академії треба віднести, що своїм присудом вона оцінила солідну, вдумливу і глибоку працю Мурашка перед галасливим виступом Малявіна, і на конкурсі 1900 року український «Похорон кошового» переміг московських малявінових «баб». Мурашко на конкурсі отримав першу премію, його картину куплено до музею Академії, а він сам дістав стипендію на подорож за кордон. За кордоном працював О. Мурашко в Парижі і особливо в Мюнхені. Мюнхен безперечно лишив більше слідів у творчості Мурашка, ніж Париж, і сам артист пізніше нераз казав, що Париж добрий для загального розвою художника, а Мюнхен — для зосередженої творчої праці. Часово відбився в праці Мурашка і блеск паризького життя в таких роботах, як «Кафе», «На вулицях Парижу», але, як свідчить дружина покійного майстра, це поставила йому на докір московська критика і московські художні кола. Він сам пізніше називав свої картини цього часу — гріхами молодощів і не охоче їх показував. Навпаки, Мюнхен, що тоді переживав добу свого останнього

справді блискучого малярського розцвіту, ближче увійшов у індивідуальність українського майстра, поміг йому перебороти впливи Рєпіна і увійшов помітною складовою частиною в формацію його таланту. Свої закордонні праці Мурашко представляв до Академії, яка двічі поновила йому закордонну подорож.

Нарешті р. 1907 О. Мурашко вертається до рідного Київа, де тоді його названий батько старівся і скаржився на самітність; молодий майстер селиться в батьковій господі і уряджує там для себе добру майстерню. Два роки пізніше, в 1909 році, О. Мурашко входить в число професорів київської художньої школи, в яку встигла обернутися колишня школа М. Мурашка. В цій школі три роки бореться О. Мурашко, щоб подолати передвижницьку рутину, але всі його зусилля пропадають марне, і, покинувши цю школу, він у співробітництві з А. Крюґер-Праховою і ще де-ким закладає свою власну Студію, яка стала цікавим осередком досить провінціяльного тоді, що-до мистецтва, Київа. Ця студія проіснувала до самого 1917 року, коли нарешті обставини на короткий час усміхнулися привітно, і О. Мурашко всю свою енергію направив на заснування в Київі Української Академії Мистецтва, до якої О. Мурашко дав ініціятиву, був головним діячем в справі здійснення цієї своєї улюбленої мрії і увійшов до першого складу її професорів. Останні два роки свого життя О. Мурашко присвятив ділові заснування, праці і охорони Української Академії Мистецтва і в буквальному страшному розумінні цього слова, на сторожі цього огнища українського мистецтва поклав своє життя. Уже цього одного було б досить, щоб імя О. Мурашка було записане золотими літерами в історію українського мистецтва.

Але це тільки героїчний фінал. Самий зміст лежить глибше: час праці Мурашка у Київі з 1907 до 1917 року, це — власне період його творчих осягнень, мистецької еволюції, европейського успіху і получених з ним колючих тернів. Про успіхи Мурашка за цей час його дружина оповідає: «Року 1909 Мурашко вперше посилає свою працю «Карусель» на міжнародню виставку до Мюнхену в Glaspalast». Ця картина справляє на колосальній виставці, серед тисяч виставлених праць майстрів всіх народів, таке враження, що за неї присуджують майстрові золоту медаль, і він дістає запросини до участи в визначніших міжнародніх виставках: до Grosse Berliner Kunstausstellung, до Associations des artistes de Vienne, до Амстердаму, до Венеції то що. Разом із тим майстер дістає

О. Мурашко. У неділю. 1909 р.

elib.nplu.org

пропозицію улаштувати свою власну виставу; цю пропозицію О. Мурашко приймає і в роках 1910 і 1911 уряджує свою власну невелику виставку, не більше 25 праць, у Берліні, Кельні і Дюссельдорфі. Ця виставка має визначний артистичний і матеріяльний успіх. Особливе враження за кордоном справляють українська яскравість тонів і життєрадісний колорит його картин. З 1911 року О. Мурашко стає постійним учасником мюнхенського Сецесіону, де його особливо цінять як портретиста. Того самого року він виставляє на міжнародній виставці у Венеції дві з кращих своїх річей: «У неділю» і «На терасі», які на тій самій виставці було придбано: першу до Нью-Йорку, другу — до королівської галерії у Букарешті. Цікаво, як у цей час українського майстра швидче і легше могли зрозуміти за кордоном, ніж у Московщині: того ж таки 1911 року О. Мурашка запросив до участи у своїй виставці «Союз Русских художников» у Москві. І от московські художники, не зважаючи на усіх його картин, докоряють йому за «мюнхенство», називають його «не русским художником», а його картини називають «окладинками до Jugend'у». Розуміється в такій розбіжності української і московської мистецької творчости немає нічого дивного. Але, на жаль, подекуди і українська критика повторює це, і називає Мурашка мюнхенцем, або «українським Серовим». Тимчасом Мюнхен ні в якому разі не з'ясовує цілого Мурашка. Мюнхен — це епізод, який поміг Мурашкові пережити впливи Репіна, чого зрештою не здолав Серов. Але Мурашко ніколи в своїй творчості не спинявся, одні впливи він переживав, користуючись другими, а сам в дійсності простував назустріч тому мистецькому зворотові, який дає себе відчути в малярстві Европи вже після його смерти. Найкращим тому доказом може служити остання значна річ Мурашка «Жінка з квітами», написана в кінці 1918 року, «в якій яскраво виявився зворот до якоїсь нової маніри, нового розуміння».

Г. Лукомський свідчить, що Мурашко не почував задоволення з своєї професорської праці. І це зовсім зрозуміло. В останні роки життя Мурашка в українському мистецтві панував певний націоналізм, відживлений могутнім поривом національної революції, націоналізм, що живився з джерел українського мистецтва 17 і 18 віків. Це був час Нарбута, школи Бойчука і навіть класично строгий Василь Кричевський платив данину цьому націоналізмові і славився як майстер українського орнаменту, в якому, правда, подекуди констатували його певну сухість. Але критики не догадувалися,

що ця сухість є в дійсності холодна шляхетність, яка так блискуче тепер виявляється в його пейзажах, перейнятих витонченістю класичности. Той самий зворот до класичности вже стояв перед художнім зором О. Мурашка і, розуміється, він був призначений і покликаний, щоб вивести українське мистецтво на цей широкий шлях. Певне Мурашко не злякався б і, здавалось, безнадійно скомпромітованого слова «академізм». Протест проти крайностей реалізму, реакція проти імпресіонізму, що втратив володіння формою, а иноді й рисунком, той протест, що в українському малярстві й особливо рисункові виявлявся в націоналізмі, в звороті до старої української графіки, а почасти до кубізму і конструктивізму, раніше чи пізніше мусів знайти свій нормальний вихід в звороті до живої форми і до солідної академічної вправки цієї живої форми та до стриманости колориту. Потреба цього звороту тепер відчувається скрізь. Найсильніший представник націоналізму Парбут зійшов у могилу, його спадкоємці розтеряно топчуться на одному місці, ніби забившись у глухий кут; В. Кричевський все яскравіше виявляється, як шляхетний майстер класичного пейзажу, і поки він живе і працює, принаймні ця галузь українського малярства забезпечена. Але хто виведе із утвореного націоналістичного глухого кута ціле українське малярство? Це була роля, для якої, здавалось, родився Мурашко. Правда, і Мурашко спеціялізувався головним чином на портреті, але він не звужував малярства до стислого портретного мистецтва, він не був тільки портретистом, який-би забував для персональної трактовки зображуваної особи завдання малярства, але навпаки, Мурашко до виконування своїх портретів підходив з широкими малярськими завданнями. Кожен його портрет має самостійні малярські вартости незалежно від майстерних осягнень чи його портретности. Тому мистецтво Мурашка не є обмеженим мистецтвом портретиста, але широким, ріжностороннім малярським мистецтвом. Його великі знання і майстерне володіння формою і фарбою, його колористичні осягнення разом з гарячим темпераментом здолали б у свій час вивести українське малярство на твердий шлях. І от саме напередодні здійснення свого історичного покликання його одбірають від українського мистецтва. Хто ж тепер заступить на відповідальнім посту Олександра Мурашка?

Прага 6.XI.1925.

О. Мурашко. Портрет пана В. 1912 р.

elib.nplu.org

elib.nplu.org

27309 7Ж

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

elib.nplu.org

Ціна 3-00

A583190

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

СЕРІЯ:

МАЙСТРІ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

ВИЙШЛО:

І. Похитонів — М. Рутковського

О. Мурашко — Д. Антоновича.

НА ЧЕРЗІ:

С. Васильківський.
І. Левинський.
Г. Нарбут.
М. Пимоненко
О. Позен.
М. Сосенко.
Я. Станиславський.
М. Ткаченко

Кожен випуск коштує 4 кч. або 0.15 дол. з пересил.

Адреса:

E. Wyrowyj, Praha-Vršovice 665.

Československo.

ДРУКАРНЯ „ЛЕГІОГРАФІЯ“, Praha-Vršovice, Sámova ul. č. 665.

elib.nplu.org